

Een jong medium voor oude zaken

KARIN
ABRAHAMSE*

Onderzoek doen in archieven was tot voor kort een zaak van weinig vooronderzoek, veel geluk en telefoneren. Zocht men bijvoorbeeld naar bronnen over één of ander kerkgenootschap, over de bouwgeschiedenis van een bepaald pand, over de openbaar vervoerverbindingen in de 19e eeuw of een ander onderwerp, dan moest men behoorlijk veel moeite doen om erachter te komen wáár die zich bevinden.

Immers: nog steeds is het vrij onduidelijk voor oningevoerden hoe het archiefwezen georganiseerd is, wanneer men daar terecht kan, welke overheids- en particuliere archieven men bij de verschillende soorten archiefdiensten kan vinden en welke informatie die archieven bevatten.

Veel is gestandaardiseerd, maar veel ook niet. Daarnaast is er een redelijke mate van toeval en onvoorspelbaarheid aan wat er, vooral in oudere, archieven te vinden is. De tand des tijds heeft veel verloren doen gaan door brand, onoordeelkundig vernietigen en simpelweg door slijtage.

Natuurlijk publiceerden archiefdiensten hun archievenoverzichten en inventarissen van archieven en collecties in druk. Ook is er de 'Almanak van het Nederlands Archiefwezen', een adresgids met specifieke gegevens per archiefdienst. Het in druk publiceren van dergelijk gegevens heeft echter twee nadelen: op het moment van drukken zijn de gegevens al verouderd, en het bereik van dergelijke publicaties is niet zo groot omdat (potentiële) klanten veelal van het bestaan niet op de hoogte zijn.

Internet is dus een uitstekend medium dat die twee nadelen teniet kan doen. Websites zijn (als het goed is) actueler dan gedrukte publicaties en internet ligt binnen vrijwel ieders bereik.

Een archiefdienst vinden

Om te achterhalen welke archiefdienst men moet bezoeken om bronnen over een specifieke plaats te vinden is er www.archiefnet.nl. Via die site kan men per provincie of per plaats een overzicht krijgen van de daar gevestigde archiefinstellingen. In andere gevallen krijgt men per plaats een verwijzing naar de archiefdienst waar de archieven van die plaats zich bevinden. 'Ankeveen' (na enkele gemeentelijke herindelingen opgegaan in Wijdemeren) geeft bijvoorbeeld een verwijzing

www.hilversum.nl/streekarchief

naar Streekarchief Gooi en Vechtstreek. De verwijzing bestaat uit een link naar de website van de archiefinstelling. 'Hilversum' geeft naast de link naar datzelfde Streekarchief ook verwijzingen naar het Smalfilmmuseum, het Nederlands Audiovisueel Archief, het tijdelijk in Hilversum gevestigde Hoogheemraadschap Amstel en Vecht dat de archieven van onder meer de polders uit de Vechtstreek beheert en zelfs naar de sites van de radio- en tv-programma's OVT en Andere Tijden. Overigens kan men via de site ook op zoek naar archiefdiensten in Vlaanderen en in de rest van de wereld.

Archiefstukken vinden

Heeft men de relevante archiefdienst gevonden dan is de vraag of men daar verder komt met de voorbereidingen van een onderzoek.

Vrijwel elke archiefdienst in Nederland beschikt inmiddels over een eigen website. De variatie is enorm, allereerst wanneer men slechts kijkt naar kwaliteit. Er zijn sites waarbij men letterlijk vanuit de stoel thuis onderzoek kan doen in zelfs de archiefstukken, andere vermelden slechts locatie, openingstijden en contactgegevens. Tussen deze twee uitersten vindt men van alles. Om tenminste een specifiek archief te kunnen traceren door een zoektocht op internet is het noodzakelijk dat een archieven- en collectieoverzicht op de site van de archiefdienst is geplaatst. Ook daarin is actualiteit een belangrijke eis.

Essentiële bestanddelen om de archiefwebsite bruikbaar te maken voor de voorbereiding van een historisch onderzoek zijn tenminste:

1. Archievenoverzicht: een opsomming van alle archieven en collecties bij een archiefdienst, met vermelding van datering, omvang, toegankelijkheid.
2. Vanuit het archievenoverzicht links naar inventarissen van afzonderlijke archieven en collecties.
3. Mogelijkheid om de hele site te doorzoeken zonder een specifiek archief op het oog te hebben.
4. Publiekshandleidingen om specifieke soorten onderzoek te doen: naar bijvoorbeeld de geschiedenis van huizen of naar de eigen stamboom.
5. Publiekshandleidingen voor onderzoek in specifieke archieven: hoe is een notarieel archief ingericht, wat is een oud-rechterlijk archief, welke gegevens zijn wanneer openbaar in bevolkingsregister en burgerlijke stand.

6. Actuele zaken: tijdelijke sluitingen van de dienst, recente aanwinsten e.d.

7. Links (verwijzingen) naar verwante sites.

www.archieven.nl

Nu kan men een zoekvraag niet altijd zo specifiek formuleren dat tevoren bekend is wáár men een onderzoek moet aanvangen. Dan levert een willekeurige

zoekgang op internet vaak een teveel aan links op of juist te weinig aanknopingspunten. Voor dergelijk onderzoek is er sinds een aantal jaren een door commercieel bedrijf met deelname van archiefdiensten ontwikkelde site die een grote kans op resultaat biedt: www.archieven.nl

Het nadeel van deze site is dat deze (nog) niet dekkend is voor heel Nederland. Tientallen archiefdiensten hebben hun archieftoegangen al op deze site laten plaatsen. Andere archiefdiensten hebben dit vanwege de kosten nog niet gedaan. Archieftoegangen zijn de inhoudsopgaven van de archieven.

Zoekt men op www.archieven.nl naar bijvoorbeeld 'NSB' dan krijgt men 165 treffers in tientallen archieven, berustend bij een groot aantal archiefdiensten. De meer specifieke zoekgang 'NSB Hilversum' levert concreet de beschrijvingen op van enkele archiefstukken die zich bevinden in het Rijksarchief in Noord-Holland (sinds 1 april Noord-Hollands Archief geheten). Een verwijzing naar het Streekarchief Gooi en Vechtstreek vindt men niet, om financiële redenen maakt men daar (nog) geen gebruik van de diensten van deze site.

Een andere zoekterm die voor Gooiers en Hilversummers interessant is als 'erfgooiers' levert verwijzingen naar en beschrijvingen uit archieven bij de Gemeentelijke Archiefdienst Amersfoort en weer het Rijksarchief Noord-Holland op. Vanzelfsprekend is er ook weer een link naar de website van de archiefdienst. De openingstijden en andere faciliteiten kan men dus ook via deze weg achterhalen.

Het goede aan www.archieven.nl is dat er niet losweg wat vermeldingen worden gegeven maar dat de context blijkt uit de manier van presentatie. Behalve de specifieke beschrijving van de stukken wordt informatie verstrekt over de archiefvormer en over de inhoud van het overige archief. Nu al is het mogelijk bij een

Op internet zijn verrassende dingen te vinden. Deze luchtfoto van de RAF, in 1945 gemaakt van Hilversum-oost, is te vinden op de site van het Streekarchief.

aantal archieven en collecties om direct door te linken naar afbeeldingen van de archiefstukken zelf. Die optie zal, wanneer meer archiefdiensten daartoe overgaan, een ongekende onderzoekswaarde geven aan de site.

Archiefbronnen op het net

Een andere veelbelovende site is www.dewoonomgeving.nl. Deze site is in feite nog in pilotfase. De basis is volstrekt topografisch, men kan er van elke

gemeente in Nederland zowel de actuele topografische kaart als de minuutplannen van het kadaster uit circa 1832 raadplegen. De kaarten kan men ook bestellen. Naast deze kaarten worden steeds meer gegevens aan de site gekoppeld, alle toegankelijk via de “topografische weg”. Zo kan men er bijvoorbeeld al 17e-eeuwse kaartboeken raadplegen of procesverbalen van grensbepalingen en men kan op diverse thema’s zoeken (bevolkingsregistraties, luchtfoto’s, beroepen etc.)

De pilots van onder andere Delft en Nijmegen geven prachtige originele bronnen direct op het beeldscherm thuis.

Een groot probleem van www.dewoonomgeving.nl is op dit moment de gebruiksvriendelijkheid. Er wordt te weinig uitgelegd over de werking van de site, het zoeken wordt slecht ondersteund, en door de doorlopende noodzaak van verversing van de kaarten bij bijvoorbeeld inzoomen of manoeuvreren op de verschillende kaarten, gaat veel tijd heen met wachten.

Omdat de site nog in ontwikkeling is, kan men nog zeer wisselende informatie over de verschillende delen van Nederland vinden. Maar als gezegd: bij verdere ontwikkeling wordt het een prachtsite waarop men letterlijk onderzoek kan doen vanuit de ‘leunstoel’.

Noot

* Karin Abrahamse is archivaris van het Streekarchief voor het Gooi en de Vechtstreek te Hilversum. Het Streekarchief gaat in de komende jaren de mogelijkheden voor onderzoek op de site sterk uitbreiden. Inmiddels kan men in ieder geval via de website www.hilversum.nl/streekarchief kennisnemen van het archieven- en collectieoverzicht.

In een volgend artikel wordt aandacht besteed aan specifieke websites van archieven.